

צבר יוצא לתור יבשות

הענין שאנו מוצאים בספרי-מסעות איננו תלוי כל כך במה שמצא המחבר בארץ שאותה בא לתור, כמו שהוא תלוי במה שהביא המחבר עמו לאותה ארץ שהרי המסען הרוחני של הנוסע קובע לא רק את אופן ההסתכלות שלו, אלא אפילו את המקומות שהוא סר לבקרו.

מכירים אנו חוקר בעל שיעור קומה, שפרסם מחקרים מופלאים על ארץ מדי סוימת ועל תושביה. אבל כל אימת שהוא בא לאותה ארץ, לצרכי מחקר,

דריהו סר אל הספריה האוניברסיטאית ואינו יוצא מבנה אלא לאכילה ולשינה; ואף על פי כן אתה מוצא בספרו ריו יותר משתמצא אתה באותה ספריה.

דומני כי כאן נעוץ קנה-המידה: ספר מסעות זה שלפניך — האם הוא רק תחליף לנטיעתך שלך לאותה מדינה; או שיש בו כדי לסקוח עיניך על ענינים, אשר בלעדי הספר היו נשארים סתומים לגביך. והדברים אמורים, כמובן, לא רק ל-

גבי מחקר מדעי אלא גם לגבי עין פיקוחה סתם, הומור שבלב, טינה סמויה, בקורת אסתטית וכיוצא בהן נקודות-ראות אנושיות.

מסעו של צבר לאירופה.

הספר שלפנינו, ואחיו תאומי*, אינו אלא הרחבתן ושכתובן של הרשימות המצוירות המוכרות לקוראי "הארץ". עם שובו לישראל, ממסע ארוך בשתי היבשות, כינס ש. צבר את רשימותיו, ערך אותן והפכן מקשה אחת, מגובש כדי ספר קריא להפליא, שהקורא רק בו בנושמה עליזה ודודה רת.

אירופה, שהיא נושאו של הכרך הזה, איננה מחוז נידח לגבי הישראלי, הלהוט אחר נסיעות וקריאה; ומסעם זה בלבד היתה משימתו של המחבר קשה ביותר, שכן ידוע החומר ונהיר למדי ומי שבא להתגדר בבקעה מסתכן בריסוק עצמות.

וכאן עמדה לו לצבר סגולה אישית, שבכוחה ניצל הספר מן הבנאליות ומן השעמום הרובצים לפתחו של נסיון כזה: מסען מיוחד הביא עמו לאירופה: הומור כבד, עצוב, כמעט קודר, מלחה חוש בקורת-חברתית ולא מעט בקורת-עצמית ישראלית.

אילו. תחספו לסגולות אלה גם מעט יותר התמצאות בספרותה של אירופה ובתולדותיה — היה חספר גשכר הרבה ומוסיף משקל. ואילו מה שלפנינו נשאר בתחום הציליסון העתואני, להור-ציא כמה קטעים של התפעמות הנפש, כגון הפגישה עם חנציה (עמוד 45) וקטעים של סרקאזם ווקב, כגון תאור ה-סרת הלוט מעל טבלה לזכר ליאון ב-לוח (עמוד 110).

מי שהיה באירופה יזכור, בתוך חדר יוך, כמה וכמה החיות ורשמים שנתנסה בהם ויחזיק לצבר טובה על העל-את הדברים מחדש. מי שלא היה בה — יקרא וישמח, אבל ספק אם יצא בכך ידי חובת קריאה על היכשת העתיקה.

המסע לאפריקה

כרך-תאום זה למסע האירופי שונה מאחיו בפרט חשוב, לגבי הישראלי: אפריקה היא יבשת בלתי נודעת לנו. כאן ניתנה לצבר הזדמנות לאלפנו דעת מאלף-בית, וזאת עשה בכמה וכמה תחומים. הסרקים על תגוביו (עמוד 19 ואילך), על השרפרפים המקודשים (עמוד 59 ואילך) ועל התחרות בין הקולוניזטורים יש בהם כדי פרוסיל של החיות אפריקניות מובהקות.

המענין ביותר, בספר זה, נראה לי הפרק על מסעלו של ד"ר שחייצר במכארא. מפעל זה תואר בעתונות ובספרות, ואילו צבר לא חס על המי-קודש ותחב אפו לפינות עדינות של המדות האישיות המסתתרת מאחורי ה-מפעל. ואין לומר שדבריו הם חסרי-שחר. אירבא: הרהורים של אפיקור-סות חודרים לל הקורא ומנקרים.

דומה שבסרשה זו ניצח ההומור ה-בקרני את הקונטראנציה שארג העולם סביב אותו ענין, ובשל פרק זה בלי-בד ראוי היה לקרוא בספר.

גם במסע לאירופה וגם במסע לאפריקה אין המחבר נמנע מלהטיף מוסר, בעקיפין ובמישרין, למוסדות, לאישים ולתופעות תרבותיות, כשנקודת המוד-צא היא מה שקוראים "מתקדמת" מאד. אילו ידע יותר על תולדות המוסדות, האישים והתופעות — אפשר שלא היה נמנע מהטפת המוסר, אבל חודאי שזו היתה לובשת צורה פחות מסקנית וחי-טופה, גם יותר אאלפת.

* כיצד גליתי את אירופה, מאת ש.מ. עון צבר, הוצ' שוקן, תשי"ט, 145 עמ', 3.800 ל"י.
** כיצד גליתי את אפריקה, מאת שמעון צבר, הוצאת שוקן, תשי"ט, 142 עמ', 3.800 ל"י.